

КАДАЛА Віталій Віталійович, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри господарсько-правових дисциплін та економічної безпеки факультету № 4 Донецького державного університету внутрішніх справ, <https://orcid.org/0000-0002-6868-9487>

ГУЗЕНКО Олена Павлівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та публічного управління ННІ права та соціального менеджменту Донецького державного університету внутрішніх справ, <https://orcid.org/0000-0003-4002-2629>

ЧУПРИНА Яніна Олександрівна, старший викладач кафедри правового регулювання економіки Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, <https://orcid.org/0000-0002-6645-0296>

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ: ПРАВОВИЙ БАЗИС, СТАЛІЙ РОЗВИТОК, ПЕРСПЕКТИВИ

Кадала В.В., Гузенко О.П., Чуприна Я.О. Інноваційна діяльність суб'єктів господарювання: правовий базис, сталій розвиток, перспективи.

Стаття присвячена питанням інноваційної діяльності суб'єктів господарювання, проблематичним аспектам її здійснення в умовах воєнного конфлікту в Україні. Розкрито складові правового базису здійснення інноваційної діяльності суб'єктами господарювання з урахуванням сучасних законодавчих ініціатив та сталого розвитку. Обґрунтовано доцільність переосмислення рольового значення та змістовності інноваційної діяльності суб'єктів господарювання в надзвичайних умовах функціонування. Визначено, що інноваційна діяльність сучасних суб'єктів господарювання зазнає суттєвого впливу агресивного зовнішнього середовища, що своєю чергою створює значну кількість проблемних аспектів, які уповільнюють стадії її адаптації. Водночас надзвичайні умови розвитку країни вплинули не лише на інтенсивність здійснення інноваційної діяльності суб'єктів господарювання, а й вказали на існування низки проблем як з позиції її змістовності, так і в контексті фінансового забезпечення. Надано авторську пропозицію щодо розуміння змісту дефініції «інноваційна діяльність суб'єктів господарювання» як забезпечення адаптації заходів сталого розвитку суб'єктів господарювання, які включають пакет інноваційних інструментів, здатних забезпечити покращення дієвості організаційно-управлінських циклів виробничим процесом, на основі інвестування в наукові дослідження і розробки, спрямовані на здійснення якісних змін та впровадження нових видів продукції і технологій, з урахуванням заходів нівелювання існуючих ризиків і загроз в надзвичайних умовах майбутнього розвитку. Запропоновано підвищення якісного рівня процесу інноваційного розвитку суб'єктів господарювання за рахунок адаптації принципу відповідності та взаємозв'язку інноваційного розвитку суб'єктів господарювання з цільовим призначенням сталого розвитку, а також принципу оцінки та моніторингу економічного ризику, що забезпечує реалістичність та підвищує дієвість адаптації запланованих заходів у майбутньому.

Ключові слова: інноваційна діяльність, суб'єкти господарювання, інноваційний сегмент, законодавець, інноваційна ідея, правові ініціативи, воєнний конфлікт, сталій розвиток, власні фінансові ресурси, законодавчий регулятор, нормативно-правові акти, результат інновацій.

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Інноваційна діяльність сучасних суб'єктів господарювання (далі – СГ) потерпає від значної кількості проблемних аспектів, які уповільнюють стадії її адаптації. Надзвичайні умови розвитку країни вплинули не лише на інтенсивність здійснення інноваційної діяльності суб'єктів господарювання (далі – ІД (с.г.)), а й вказали на існування низки проблем як з позиції її змістовності, так і в контексті фінансового забезпечення. Очевидним є те, що доволі значна кількість СГ в умовах військового конфлікту в Україні практично відмовилися від впровадження інноваційних сегментів, обґрунтовуючи свої дії дефіцитом власних фінансових ресурсів. Проте варто віддати належне тим представникам бізнесових структур, які взяли курс на сталій розвиток та обрали комбінований підхід до впровадження інноваційного сегмента в окремі цикли діяльності. Беззаперечним є той факт, що законодавець працює постійно над вирішенням проблем ІД (с.г.) шляхом затвердження правових ініціатив, які створюють більш сприятливі умови для всіх етапів формування, розроблення та впровадження інноваційних ідей. Взаємозв'язок законодавчих регуляторів, сталого розвитку та обмеженості власних фінансових ресурсів в умовах наявного воєнного конфлікту в Україні породжує ряд проблемних аспектів в контексті ІД (с.г.), які підлягають вирішенню, що і вплинуло на вибір напряму дослідження та підкреслює його актуальність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

ІД (с.г.) постійно знаходить своє відображення в наукових розвідках вітчизняних учених у межах різних дослідницьких підходів. Науковці звертають увагу на доволі широкий аспект проблемних питань, які певною мірою уповільнюють процеси ІД (с.г.), особливо в надзвичайних умовах розвитку країни. Так, С.В. Глібко, О.В. Розгон, Ю.В. Георгієвський [1] звернулися до питання правового забезпечення інноваційного процесу в умовах адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Водночас В.С. Пономаренко, Л.М. Малярєць, Н.М. Внукова [2] досліджували питання теорії, практики та аналітики інноваційного розвитку діяльності суб'єктів господарювання в умовах воєнного та повоєнного стану. До цього Е.М. Забарна, О.М. Козакова, В.А. Чередищенко [3] зосередили увагу на парадигмі інноваційного розвитку в умовах ринкової трансформації. Окрім цього,

процес управління випереджаючим інноваційним розвитком промислових підприємств вивчала вітчизняна вчена Н.С. Ілляшенко [4], а Г.С. Черноіванова [5] присвятила наукові розробки питанню організаційно-економічного забезпечення управління інноваціями та інноваційною діяльністю. Загалом, огляд літератури [1–5] свідчить про необхідність подальших досліджень, які стосуються ІД (с.г.), їх стратегічного сталого розвитку, особливо в умовах воєнного конфлікту, який спровокував надзвичайний стан в економічному секторі країни.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою публікації є визначення правового базису ІД (с.г.), особливостей її здійснення в умовах сталого розвитку та воєнного конфлікту, а також окреслення векторів удосконалення подальшого розвитку та впровадження інноваційних технологій в діяльність сучасних СГ.

Виклад основного матеріалу дослідження. ІД (с.г.) завжди займала пріоритетне значення в період вибору стратегії їх майбутнього розвитку. У цьому контексті одним із ключових завдань є взаємозв'язок інноваційних ідей СГ з існуючими законодавчими регуляторами, котрі забезпечують адаптацію правових норм.

На сьогодні, незважаючи на воєнний конфлікт в Україні, законодавець забезпечив правовий базис для здійснення ІД (с.г.).

Як зауважують М.В. Ковалів, Н.В. Ортинська, І.Ю. Хомішин та С.С. Єсімов «...сучасна нормативно-правова база стосовно науково-технічної та інноваційної діяльності налічує близько 200 документів» [6, с. 16]. Правовий базис включає такі регулюючі акти як:

– по-перше, документи програмного характеру («Про затвердження плану заходів на 2021–2023 роки з реалізації Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року» [7]; «Про схвалення Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках» [8]; «Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року» [9]);

– по-друге, Закони України («Про інноваційну діяльність» [10]; «Про наукову і науково-технічну діяльність» [11]; «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [12]);

- по-третє, підзаконні акти КМУ («Про затвердження переліку науково-технічних (експериментальних) розробок в рамках виконання державного замовлення на найважливіші науково-технічні (експериментальні) розробки та науково-технічну продукцію у 2025–2026 роках» [13]; «Порядок державної реєстрації інноваційних проєктів і ведення Державного реєстру інноваційних проєктів» [14]; «Про затвердження критеріїв оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання на проведення наукових досліджень, технічний розвиток та інноваційну діяльність» [15]);

- по-четверте, рішення та розпорядження місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування в галузі інноваційної діяльності.

Важливо звернути увагу на той факт, що головним правовим актом виступає Конституція України [16], в якій законодавець подає вихідні правові передумови державної інноваційної політики, гарантує громадянам свободу наукової і технічної, а також інших видів творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав.

До цього, звернення до Указу Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» [17] показало, що до їх складу законодавець включив 17 ключових Цілей сталого розвитку (далі – ЦСР), серед яких – розвиток інноваційних технологій та інфраструктури. У доповіді аналітичних експертів про результати показників сталого розвитку в Україні за 2024 рік [18] зазначено, що «...ЦСР 9 «Індустрія, інновації та інфраструктура» характеризується такими даними: 79,2% населення користується інтернетом, однак витрати на дослідження та розвиток становлять лише 0,3% ВВП, що є недостатнім для суттєвого зростання інноваційного потенціалу країни».

З метою покращення ситуації Ю.В. Бицюра, Є.В. Магжула та В.В. Ілюхіна пропонують:

- по-перше, «...збільшення інвестицій у науково-дослідницьку діяльність, що є критично важливим для підвищення рівня інноваційності та створення конкурентоспроможних технологій на світовому ринку»;

- по-друге, «...стимулювання інновацій, покращення інвестиційного клімату та підтримку розвитку індустрій, орієнтованих на високотехнологічні виробництва та експорт, що призведе до підвищення економічного зростання та створення нових робочих місць» [19, с. 53].

Враховуючи зазначене, постає питання щодо переосмислення рольового значення та сутності дефініції «ІД (с.г.)» і «інноваційний розвиток СГ», особливо в умовах поточного воєнного конфлікту в Україні. Зазначені дефініції тісно пов'язані між собою, оскільки включають елементи з управлінського циклу ІД (с.г.).

Нагадаємо, ІД (с.г.) у більшості випадків представлена діяльністю, спрямованою на впровадження інноваційних інструментів, що забезпечують зміну до підходів формування управлінських циклів СГ з метою підвищення результативності запланованих критеріїв розвитку. Як правило, ІД (с.г.) включає такі основні чотири компоненти: наукові дослідження, розробки, впровадження та комерціалізацію інновацій.

Звернення до наукових праць вітчизняних учених показало, що дефініція «ІД (с.г.)» має декілька інтерпретацій, а саме:

- як комплекс дій наукового, технологічного, організаційного, фінансового й комерційного характеру, які спрямовані на реалізацію інновацій на підприємстві задля максимізації прибутку [20, с. 41];

- як передумова ефективної роботи підприємства, у цих працях досліджувались фактори, які мають прямий та опосередкований вплив на інноваційну діяльність підприємства, а також розглядався їх взаємозв'язок [21, с. 12];

- як комплексний процес створення, використання і розповсюдження нововведень з метою отримання

конкурентних переваг та збільшення прибутковості власного виробництва [22, с. 112].

У надзвичайних умовах розвитку країни ІД (с.г.) потребує іншого підходу та більш предметного визначення. На нашу думку, її змістовність полягає в забезпеченні адаптації заходів сталого розвитку СГ, які включають пакет інноваційних інструментів, що можуть забезпечити покращення дієвості організаційно-управлінських циклів виробничим процесом на основі інвестування в наукові дослідження і розробки, які спрямовані на здійснення якісних змін та впровадження нових видів продукції і технологій з урахуванням заходів нівелювання існуючих ризиків і загроз в надзвичайних умовах майбутнього розвитку. Основними перевагами такого тлумачення дефініції «ІД (с.г.)» вважаємо:

- аналіз взаємозв'язку сталого розвитку СГ та інноваційних інструментів;

- окреслення цільового призначення інноваційних інструментів у контексті здатності щодо забезпечення покращення дієвості організаційно-управлінських циклів виробничим процесом СГ;

- визначення напрямів інвестування, а саме в наукові дослідження і розробки, спрямовані на здійснення якісних змін та впровадження нових видів продукції і технологій СГ;

- наголос на доцільності врахування заходів нівелювання існуючих ризиків і загроз у надзвичайних умовах майбутнього розвитку.

Наступним кроком покращення ІД (с.г.) в умовах чинного воєнного конфлікту в Україні виступає правильне розуміння сутнісного змісту дефініції «інноваційний розвиток СГ». З цього приводу група вітчизняних учених під керівництвом професора П.П. Микитюка вважають, що в «...економічній літературі представлено два основних підходи до розуміння терміну «інноваційний розвиток» [23, с. 25]:

- по-перше, предметно-технологічний або орієнтований на науковий результат, при якому інноваційний розвиток розглядається як кінцевий результат наукової чи науково-технічної діяльності;

- по-друге, функціональний, при якому інноваційний розвиток поєднується із функціями створення, впровадження, поширення нововведень, реалізації інноваційних проєктів».

За результатами проведених досліджень науковці дійшли висновку, що інноваційний розвиток СГ варто визначати як «...процес спрямованої закономірної зміни стану підприємства, що залежить від інноваційного потенціалу цього підприємства та джерелом якого є інновації, що створюють якісно нові можливості для подальшої діяльності підприємства на ринку шляхом реалізації уміння знаходити нові рішення, ідеї та впроваджувати винаходи» [23, с. 27].

Важливо зазначити, що наукова спільнота не має єдиної позиції щодо тлумачення дефініції «інноваційний розвиток СГ». Найбільш поширеними сегментами, які визначають зміст дефініції, виступають такі: пошук нових методів та засобів підвищення ефективності господарювання; розширення меж ІД (с.г.) та впровадження інновацій; сукупність відносин, що виникають у процесі адаптації заходів підвищення конкурентоспроможності СГ на основі інновацій.

Проте на сьогодні ІД доцільно більш предметно розуміти сам процес інноваційного розвитку (далі – ІР). Мається на увазі розроблення пакету завдань, які забезпечать поетапне впровадження заходів ІР. Ми вважаємо, що одним із головних аспектів успішного ІР сучасних СГ є чітке окреслення принципів, які здатні комплексно вплинути на результативність запланованого ІР. До складу принципів ІР підприємств, на думку вітчизняних учених під керівництвом професора П.П. Микитюка [23, с. 25], доцільно обрати (табл. 1). На нашу думку, зазначений перелік принципів ІР має бути більш розширеним з огляду

на складні умови функціонування СГ. До цього вибір сучасними СГ напрям сталого розвитку вказує на необхідність впровадження таких принципів як екологічна стійкість, соціальна відповідальність та економічна ефективність. У зв'язку з цим сучасним СГ пропонується впроваджувати принцип відповідності та взаємозв'язку ІР з цілями сталого розвитку. Такий підхід, з одного боку, сприятиме більш ефективному прийняттю управлінських рішень у сфері ІД (с.г.), оскільки він узгоджується з визначеним цільовим орієнтиром на сталий розвиток цих суб'єктів. З іншого боку, в процесі розроблення заходів ІР з'являється можливість адаптувати принципи, які характерні для сталого розвитку, що сприятиме налагодженню тісного взаємозв'язку між зазначеними сегментами.

Не менш важливим є включення до складу принципів ІР сучасних СГ принципу оцінки та моніторингу економічного ризику. Підставою для обґрунтування зазначеної пропозиції є такі сегменти:

– по-перше, ІР сучасних СГ відбувається в умовах воєнного конфлікту, який негативно впливає на

адаптацію запланованих заходів. Беручи до уваги той факт, що процес оцінки та аналізу економічного ризику передбачає аналіз потенційних загроз і невизначеностей, з визначенням їх впливу та ймовірності виникнення, зазначена процедура сприятиме ухваленню більш реалістичних рішень в системі запланованого ІР;

– по-друге, враховуючи той факт, що до складу ключових принципів процесу оцінки та аналізу економічних ризиків включають чіткість цілей, системний підхід, зосередження на пріоритетах, а також якісну та кількісну оцінку, для СГ з'являється можливість не лише їхньої адаптації при розробці заходів ІР, а й отримання додаткових аргументів адаптації, особливо в умовах поточного воєнного конфлікту в країні;

– по-третє, впровадження моніторингового сегмента забезпечить постійний нагляд і контроль за динамікою критеріїв економічного ризику та сприятиме своєчасному напрацюванню заходів його мінімізації саме на етапі прийняття рішень майбутнього ІР в надзвичайних умовах функціонування СГ.

Таблиця 1

Основні принципи ІР сучасних СГ*

Принцип ІР	Зміст принципу ІР	Ключові сегменти
Адаптивність	Прагнення до підтримки певного балансу зовнішніх і внутрішніх можливостей розвитку (внутрішні спонукальні мотиви діяльності СГ і зовнішні, що генеруються ринковим середовищем)	Баланс, зовнішні і внутрішні можливості ІР, ринкове середовище
Динамічність	Приведення у відповідність цілей і спонукальних мотивів (стимулів) діяльності СГ (включаючи його власників, менеджерів, фахівців, працівників)	Цілі, мотиви стимули, власники, фахівці, працівники
Самоорганізація	Самостійне забезпечення підтримки умов функціонування, тобто самопідтримання обміну ресурсами (інформаційними, матеріальними, фінансовими) між елементами виробничо-збутової системи СГ, а також між СГ і зовнішнім середовищем	Умови функціонування, ресурси, виробничо-збутові системи, зовнішнє середовище
Саморегуляція	Коректування системи управління виробничо-збутовою діяльністю СГ відповідно до змін умов функціонування	Управління, умови функціонування
Саморозвиток	Самостійне забезпечення умов тривалого виживання і розвитку СГ (відповідно до їх місії та визначеної мотивації діяльності)	Самостійне забезпечення, місія СГ, мотивація

Джерело: систематизовано та узагальнено авторами на основі джерела [23, с. 25]

Висновки та перспективи подальших досліджень. Узагальнюючи результати проведених досліджень, варто сформулювати такі висновки. По-перше, ІД (с.г.) в умовах воєнного конфлікту в Україні набуває особливого значення, оскільки сприяє покращенню результативності діяльності СГ, а, як наслідок, збільшується податковий платіж до державного бюджету. По-друге, встановлено, що одним із ключових завдань є взаємозв'язок ІД (с.г.) з існуючими законодавчими регуляторами, котрі забезпечують сталий розвиток СГ і адаптацію національних та європейських правових норм і стандартів їх діяльності. По-третє, в надзвичайних умовах розвитку країни ІД (с.г.) потребує не лише переосмислення рольового сегмента, а й іншого підходу до

розуміння її сутнісного змісту. Запропонована авторська позиція щодо змісту дефініції «ІД (с.г.)» аргументована та обґрунтована в контексті сучасних реалій. По-четверте, з метою вдосконалення процесу ІР сучасних СГ запропоновано впровадження принципу відповідності та взаємозв'язку ІР з цілями сталого розвитку, а також принципу оцінки та моніторингу економічного ризику. Їх адаптація сприятиме підвищенню якісного рівня управлінських циклів у контексті прийняття рішень щодо ІР в майбутньому.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні механізмів управління як ІД (с.г.), так і процесом ІР з урахуванням ключових компонентів та сучасних викликів.

Література.

1. Глібок С.В., Розгон О.В. Правове забезпечення інноваційного процесу в умовах адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: монографія. Харків: НДІ прав. забезп. інноваційного розвитку НАПрН України, 2022. 290 с.
2. Пономаренко В.С., Малярчук Л.М., Внукова Н.М. Інноваційний розвиток діяльності суб'єктів господарювання в умовах воєнного та повоєнного стану: теорія, практика, аналітика: монографія. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2024. 429 с.
3. Забарна Е.М., Козакова О.М., Чередишченко В.А. Парадигма інноваційного розвитку в умовах ринкової трансформації: монографія. Херсон: Вид-во «Олді-плюс». 2019. 92 с.
4. Ілляшенко Н.С. Управління випереджаючим інноваційним розвитком промислових підприємств: монографія. Суми: Вид-во «Триторія», 2019. 504 с.
5. Черноіванова Г.С. Організаційно-економічне забезпечення управління інноваціями та інноваційною працею: монографія. Харків: ФОП Либуркіна Л.М., 2018. 284 с.
6. Ковалів М.В., Ортинська Н.В., Хомишин І.Ю., Єсімов С.С. Адміністративно-правове регулювання інноваційної діяльності: навчальний посібник. Львів: НУ «Львівська політехніка», 2020. 288 с.
7. Про затвердження плану заходів на 2021-2023 роки з реалізації Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року. Розпорядження КМУ № 1687 від 09.12.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1687-2021-%D1%80#Text>.
8. Про схвалення Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках: Розпорядження КМУ № 1351-р від 31.12.2024 р. URL: <https://bit.ly/4hFuna9>.
9. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: Розпорядження КМУ № 179 від 03.03.2021 р. URL: <https://bit.ly/42OvwrH>.
10. Про інноваційну діяльність: Закон України № 40-IV від 04.07.2002 р. URL: <https://bit.ly/3T1sHxI>.
11. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України № 848-VIII від 26.11.2015 р. URL: <https://bit.ly/3EkF2sA>.
12. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України № 3715-V від 08.09.2011 р. URL: <https://bit.ly/3SXo9Zm>.
13. Про затвердження переліку науково-технічних (експериментальних) розробок в рамках виконання державного замовлення на найважливіші науково-технічні (експериментальні) розробки та науково-технічну продукцію у 2025-2026 роках: Розпорядження КМУ № 38-р від 17.01.2025 р. URL: <https://bit.ly/4gsvt84>.
14. Порядок державної реєстрації інноваційних проектів і ведення Державного реєстру інноваційних проектів: Постанова КМУ № 1474 від 19.09.2023 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/2793742>.

15. Про затвердження критеріїв оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання на проведення наукових досліджень, технічний розвиток та інноваційну діяльність: Постанова КМУ № 118 від 07.02.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/118-2018-%D0%BF#Text>.
16. Конституція України: Закон України № 254к/96-ВР від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
17. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. Указ Президента України № 722/2019 від 30.09.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019>.
18. *Sachs J.D., Lafortune G., Fuller G.* The SDGs and the UN Summit of the Future. Sustainable Development Report 2024. Paris: SDSN, Dublin: Dublin University Press, 2024. URL: <https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopmentreport/2024/sustainable-development-report-2024.pdf>.
19. *Бицюра Ю.В., Магжула Є.В., Люхіна В.В.* Проблеми забезпечення сталого розвитку в Україні. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 1 (52). С. 49-55.
20. *Ткаченко П.В.* Теоретичне підґрунтя інноваційної діяльності підприємств. *Підприємництво та інновації*. 2021. Випуск № 19. С. 40-45.
21. *Косенко О.П.* Комерціалізація інтелектуально-інноваційних технологій: монографія. Харків: Смуґаста типографія, 2015. 517 с.
22. *Полозова Т.В., Кривцун Д.Ю.* Інноваційна діяльність підприємства та економічного сутність інноваційного процесу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. № 12. С. 108-113.
23. *Микитюк П.П., Крисько Ж.Л., Овсянюк-Бердадіна О.Ф.* Інноваційний розвиток підприємства: підручник. Тернопіль: ЗУНУ, 2023. 320 с.

References.

1. *Hlibko, S.V., Rozhgon, O.V.* (2022). *Pravove zabezpechennia innovatsijnogo protsesu v umovakh adaptatsii zakonodavstva Ukrainy do zakonodavstva Yevropejs'koho Soizu*. [Legal support for the innovation process in the context of adapting the legislation of Ukraine to the legislation of the European Union]. NDI prav. zabezp. innovatsijnogo rozvytku NAPrN Ukrainy. Kharkiv. Ukraine.
2. *Ромомаренко, V.S., Maliarets', L.M., Vnuкова, N.M.* (2024). *Innovatsijnij rozvytok diial'nosti sub'iektiv hospodariuvannia v umovakh voiennoho ta povoiennoho stanu: teoriia, praktyka, analityka*. [Innovative development of economic entities in wartime and post-war conditions: theory, practice, analytics]. KhNEU im. S. Kuznetsia. Kharkiv. Ukraine.
3. *Zabarna, E.M., Kozakova, O.M., Cherednychenko, V.A.* (2019). *Paradyhma innovatsijnogo rozvytku v umovakh rynkovoї transformatsii*. [Paradigm of innovative development in market transformation]. Vyd-vo «Oldi-plus». Kherson. Ukraine.
4. *Illiasheva, N.S.* (2019). *Upravlinnia vperedzhaiuchym innovatsijnym rozvytkom promyslovykh pidpriemstv*. [Management of advanced innovative development of industrial enterprises]. Vyd-vo «Trytoriia». Sumy. Ukraine.
5. *Chernovanova, H.S.* (2018). *Orhanizatsijno-ekonomichne zabezpechennia upravlinnia innovatsiinyi ta innovatsiinoi pratseiu*. [Organizational and economic support for the management of innovations and innovative work]. FOP Liburkina L.M. Kharkiv. Ukraine.
6. *Kovaliv, M.V., Ortyns'ka, N.V., Khomyshyn, I.Yu., Yesimov, S.S.* (2020). *Administratyvno-pravove rehuliuвання innovatsiinoi diial'nosti*. [Administrative and legal regulation of innovative activity]. NU «L'vivs'ka politekhnika». L'viv. Ukraine.
7. Pro zatverdzhennia planu zakhodiv na 2021-2023 roky z realizatsii Stratehii rozvytku sfery innovatsiinoi diial'nosti na period do 2030 roku. Rozporiadzhennia KМУ. (2021). [On approval of the action plan for 2021-2023 for the implementation of the Strategy for the development of the sphere of innovative activity for the period until 2030]. № 1687 dated December 9, 2021. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1687-2021-%D1%80#Text>.
8. Pro skhvalennia Stratehii tsyrovoho rozvytku innovatsiinoi diial'nosti Ukrainy na period do 2030 roku ta zatverdzhennia operatsiynoho planu zakhodiv z ii realizatsii u 2025-2027 rokakh: Rozporiadzhennia KМУ. (2024). [On approval of the Strategy for the Digital Development of Innovation in Ukraine for the Period until 2030 and approval of the operational plan of measures for its implementation in 2025-2027: CMU Order]. № 1351-r dated December 31, 2024. Available at: <https://bit.ly/4hFuna9>.
9. Pro zatverdzhennia Natsional'noi ekonomichnoi stratehii na period do 2030 roku: Rozporiadzhennia KМУ. (2021). [On approval of the National Economic Strategy for the period until 2030: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. № 179 dated March 03, 2021. Available at: <https://bit.ly/42OvwrH>.
10. Pro innovatsiynu diial'nist': Zakon Ukrainy. (2020). [On innovation activity: Law of Ukraine]. № 40-IV dated July 04, 2002. Available at: <https://bit.ly/3T1sHxl>.
11. Pro naukovu i naukovo-tekhnicnu diial'nist': Zakon Ukrainy. (2015). [On scientific and scientific and technical activity: Law of Ukraine]. № 848-VIII dated November 26, 2015. Available at: <https://bit.ly/3EkF2sA>.
12. Pro priorityetni napriamy innovatsiinoi diial'nosti v Ukraini: Zakon Ukrainy. (2011). [On priority areas of innovation activity in Ukraine: Law of Ukraine]. № 3715-V dated. Available at: <https://bit.ly/3SXo9Zm>.
13. Pro zatverdzhennia pereliku naukovo-tekhnicnykh (eksperymental'nykh) rozrobok v ramkakh vykonannia derzhavnoho zamovlennia na najvazhlyvishi naukovo-tekhnicni (eksperymental'ni) rozrobky ta naukovo-tekhnicnu produktsiiu u 2025-2026 rokakh: Rozporiadzhennia KМУ. (2025). [On approval of the list of scientific and technical (experimental) developments within the framework of the implementation of the state order for the most important scientific and technical (experimental) developments and scientific and technical products in 2025-2026: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. № 38-r dated January 17, 2025. Available at: <https://bit.ly/4gsvt84>.
14. Porjadok derzhavnoi reiestratsii innovatsiinykh proektiv i vedennia Derzhavnoho reiestru innovatsiinykh proektiv: Postanova KМУ. (2023). [Procedure for state registration of innovation projects and maintenance of the State Register of Innovation Projects: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. № 1474 dated September 19, 2023. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/2793742>.
15. Pro zatverdzhennia kryteriiv otsinky dopustymosti derzhavnoi dopomohy sub'iektam hospodariuvannia na provedennia naukovykh doslidzen', tekhnichnyj rozvytok ta innovatsiynu diial'nist': Postanova KМУ. (2018). [On approval of criteria for assessing the admissibility of state aid to business entities for conducting scientific research, technical development and innovation activities: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. № 118 dated February 7, 2018. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/118-2018-%D0%BF#Text>.
16. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy. (1996). [Constitution of Ukraine: Law of Ukraine]. № 254k/96-VR dated June 28, 1996. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
17. Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku. Uказ Prezydenta Ukrainy. (2019). [On the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period up to 2030. Decree of the President of Ukraine]. № 722/2019 dated September 30, 2019. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019>.
18. *Sachs, J.D., Lafortune, G., Fuller, G.* (2024). The SDGs and the UN Summit of the Future. Sustainable Development Report 2024. SDSN. Dublin. Dublin University Press. Paris. Available at: <https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopmentreport/2024/sustainable-development-report-2024.pdf>.
19. *Bytsiura, Yu.V., Mahzhula, Ye.V., Pliukhina, V.V.* (2025). «Problems of ensuring sustainable development in Ukraine». *Stalij rozvytok ekonomiky*. № 1 (52). pp. 49-55.
20. *Tkachenko, P.V.* (2021). «Theoretical basis of innovative activity of enterprises». *Pidpriemnytstvo ta innovatsii*. Issue 19. pp. 40-45.
21. *Kosenko, O.P.* (2015). *Komertsializatsiia intelektual'no-innovatsiinykh tekhnolohij*. [Commercialization of intellectual and innovative technologies]. Smuhasta typohrafiia. Kharkiv. Ukraine.
22. *Polozova, T.V., Kryvtsun, D.Yu.* (2015). «Innovative activity of the enterprise and the economic essence of the innovation process». *Naukovyj visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. № 12. pp. 108-113.
23. *Мукитиук, P.P., Kryvs'ko, Zh.L., Ovsianiuk-Berdađina, O.F.* (2023). *Innovatsiynij rozvytok pidpriemstva*. [Innovative development of the enterprise]. ZUNU. Ternopil'.

Abstract.

Kadala V., Guzenko O., Chupryna Y. Innovative activities of business entities: legal basis, sustainable development, prospects.

The article is devoted to the issues of innovative activity of economic entities and the problematic aspects of its implementation in the conditions of military conflict in Ukraine. The components of the legal basis for the implementation of innovative activities by economic entities are revealed, taking into account current legislative initiatives and sustainable development. The expediency of rethinking the role and content of innovative activities of economic

entities in extraordinary operating conditions is substantiated. It is determined that the innovative activity of modern business entities is significantly influenced by an aggressive external environment, which, in turn, creates numerous problematic aspects that slow down the stages of their adaptation. At the same time, the extraordinary conditions of the country's development have not only affected the intensity of innovative activity of economic entities, but also highlighted several problems, both in its content and in its financial support. The author's proposal is provided for understanding the content of the definition of "innovative activity of economic entities" as ensuring the adaptation of sustainable development measures of economic entities, which include a package of innovative tools capable of improving the effectiveness organizational and management cycles in the production process, based on investment in scientific research and development aimed at implementing qualitative changes and introducing new types of products and technologies, taking into account measures to level existing risks and threats in the extraordinary conditions of future development. It is proposed to improve the quality of the process of innovative development of economic entities by adapting the principle of compliance and interconnection of innovative development of economic entities with the target purpose of sustainable development, as well as the principle of assessment and monitoring economic risk, which ensures realism and increases the effectiveness of the adaptation of planned measures in the future.

Keywords: innovative activity, economic entities, innovative segment, legislator, innovative idea, legal initiatives, military conflict, sustainable development, own financial resources, legislative regulator, regulatory acts, result of innovations.

Стаття надійшла до редакції / Received 07.12.2025

Прийнята до друку / Accepted 29.12.2025

Бібліографічний опис статті:

Кадала В.В., Гузенко О.П., Чуприна Я. О. Інноваційна діяльність суб'єктів господарювання: правовий базис, сталий розвиток, перспективи. Актуальні проблеми інноваційної економіки та права. 2026. № 1. С. 38-42.

Kadala V., Guzenko O., Chupryna Y. Innovative activities of business entities: legal basis, sustainable development, prospects. Actual problems of innovative economy and law. 2026. No. 1, pp. 38-42.

УДК: 351.84:355.1(477)

DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2026-1-9>

ЦИГАНОК Володимир Миколайович, аспірант кафедри цивільно-правових дисциплін і трудового права імені проф. О. І. Процевського, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, <https://orcid.org/0000-0003-1766-1457>

ОПТИМІЗАЦІЯ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕДУР НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ СІМ'ЯМ ЗАГИБЛИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Циганок В. М. Оптимізація та цифровізація адміністративних процедур надання соціальних гарантій сім'ям загиблих військовослужбовців: зарубіжний досвід та українські реалії.

У статті здійснено всебічний аналіз адміністративних процедур надання соціальних гарантій сім'ям загиблих військовослужбовців в Україні та обґрунтовано нагальну потребу їхньої докорінної оптимізації та системної цифровізації. Виклики, пов'язані з поточним станом, детально розглядаються через призму фрагментованої правової бази та численних колізій, відсутності механізму «єдиного вікна» та значної паперової тяганини. Особлива увага приділяється проблемам доведення обставин загибелі, зокрема щодо зниклих безвісти, смерті поза безпосередньою зоною бойових дій або летальних наслідків, спричинених психологічними травмами, що створює значне адміністративне та психологічне навантаження на родини загиблих. Дослідження базується на системному порівняльному вивченні прогресивного зарубіжного досвіду впровадження електронного урядування та автоматизованих систем у сфері соціального захисту ветеранів. Виявлено успішні моделі, реалізовані у таких країнах, як США, Канада, Ізраїль та Естонія, які демонструють ефективність централізованих цифрових платформ, автоматизованого міжвідомчого обміну даними та інтегрованих систем «кейс-менеджменту». На основі проведеного аналізу ідентифіковано ключові виклики, що перешкоджають цифровій трансформації в Україні, серед яких правові (застаріле законодавство, потреба в адаптації до електронного документообігу та принципу «digital by default»), технічні (інтероперабельність реєстрів, кібербезпека), організаційні (бюрократична інерція, потреба у навчанні персоналу та фінансуванні) та людські (рівень цифрової грамотності населення, доступність послуг). У підсумку, пропонуються науково обґрунтовані рекомендації щодо імплементації інноваційних підходів, включаючи законодавчі реформи, створення єдиної цифрової платформи, інтеграцію системи «кейс-менеджменту» та впровадження автоматизованих механізмів обміну даними. Реалізація цих пропозицій покликана забезпечити прозорість, швидкість, доступність та людиноорієнтованість процесу отримання належних виплат і послуг, сприяючи водночас підвищенню довіри до державних інститутів та забезпеченню гідної підтримки родинам полеглих захисників України.

Ключові слова: цифровізація, електронне урядування, соціальний захист, соціальні гарантії, сім'ї загиблих військовослужбовців, адміністративні процедури.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах повномасштабної збройної агресії проти України питання соціального захисту родин загиблих військовослужбовців набуває виняткової актуальності та стратегічного значення, адже держава, вимагаючи від своїх громадян найвищої самопожертви, зобов'язана забезпечити не лише гідне вшанування пам'яті полеглих, але й всебічну, ефективну та безперешкодну підтримку тим, хто залишився без їхньої опори. Утім, на жаль, адміністративні процедури надання соціальних гарантій, зокрема матеріальної допомоги, родинам захисників України часто виявляються обтяжливими, бюрократизованими та недостатньо прозорими. Ця ситуація не лише спричиняє додаткові страждання та фрустрацію у період глибокої жалоби, але й підриває довіру до державних інститутів та загалом принципів соціальної справедливості.

У сучасному світі, де цифрові технології вже стали невід'ємною частиною державного управління, саме оптимізація та цифровізація адміністративних процедур постають як ключовий інструмент для подолання цих викликів. Застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) у сфері соціального захисту може кардинально змінити ситуацію, зробивши процес отримання допомоги швидшим, доступнішим, прозорішим та більш людиноорієнтованим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі аспекти цифровізації адміністративних послуг точково вивчали В. М. Нагаєв, А. С. Твердун [1], О. Грішнова, В. Лисенко [2]; серед молодих дослідників – В. Квашук [3] та ін. Утім, учені лише починають більше акцентувати увагу на різних аспектах цифровізації адміністративних процедур щодо дотримання соціальних гарантій для сімей загиблих військовослужбовців. Через це багато важливих питань і досі залишаються недостатньо вивченими та поза фокусом досліджень.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою цієї статті є аналіз проблемних аспектів існуючих адміністративних процедур, з'ясування прогресивного зарубіжного досвіду у цифровізації соціальної підтримки для військових та їхніх родин, а також розробка науково обґрунтованих рекомендацій щодо імплементації ефективних цифрових рішень в українських реаліях.

Виклад основного матеріалу дослідження. Цифровізація публічного адміністрування, відома як електронне урядування (e-governance), є комплексним процесом трансформації державних послуг та внутрішніх управлінських процесів за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Її базовими принципами виступають орієнтація на громадянина, прозорість, ефективність та доступність. Запровадження цифрових